

Obsah

Předmluva	9
1 Struktura nukleových kyselin	13
1.1 Stavební bloky nukleových kyselin	14
1.1.1 Chemické složení	14
1.1.2 Struktura stavebních bloků	15
1.1.3 Konformační prostor nukleotidu	20
1.1.4 Párování dusíkatých bází	21
1.2 Konformace nukleových kyselin	23
1.2.1 Dvoušroubovicové helikální formy	24
1.2.2 Další typy konformací nukleových kyselin	32
1.2.3 Modifikované nukleové kyseliny	34
1.2.4 Nukleové kyseliny s definovaným skladem	36
1.2.5 Transferová RNA, tRNA	37
1.2.6 Ribozymy	38
1.3 Nukleové kyseliny v komplexech	40
1.3.1 Rozpoznávání nukleových kyselin malými molekulami	42
1.3.2 Rozpoznávání nukleových kyselin proteiny	46
2 Metody analýzy molekul DNA	55
2.1 Úvod do izolace DNA	55
2.1.1 Izolace DNA z celé krve organickými činidly	57
2.1.2 Izolace DNA z celé krve vysolením	60
2.1.3 Izolace DNA z celé krve – adsorpce DNA	60
2.1.4 Izolace DNA z buněk bukové sliznice	61
2.1.5 Izolace DNA z parafinových bločků	63
2.2 Stanovení kvality a kvantity DNA	63
2.2.1 Rutinní měření koncentrace DNA	65

2.2.2	Rutinní měření čistoty DNA	66
2.2.3	Měření koncentrace a čistoty DNA	67
2.2.4	Stanovení celistvosti (integrity) izolované DNA	68
2.3	Elektroforéza molekul DNA	68
2.3.1	Fyzikální principy elektroforézy nukleových kyselin	70
2.3.2	Agarózová elektroforéza	72
2.3.3	Elektroforéza v akrylamidu	78
2.4	Hybridizace	82
2.4.1	Fyzikální principy hybridizace	82
2.5	Štěpení DNA restričními enzymy – RFLP, AFLP	84
2.6	Metoda MLPA	88
2.7	Metody screeningu	92
2.7.1	Analýza heteroduplexů	92
2.7.2	Metoda detekce SSCP	100
2.8	Amplifikace DNA	102
2.8.1	Asymetrická PCR	103
2.8.2	Diferenciální amplifikace (Diferenciální PCR)	105
2.8.3	Alelicky specifická amplifikace nukleové kyseliny	105
2.8.4	Amplifikace pomocí Alu-repetitivních sekvencí	106
2.8.5	Amplifikace pomocí „nested“ primerů	107
2.8.6	Amplifikace více oblastí nukleové kyseliny	109
2.8.7	Amplifikace pomocí inverzní PCR	110
3	Metody analýzy molekul RNA	113
3.1	Metody izolace RNA	114
3.1.1	Obecné strategie pro izolaci RNA ze vzorku	114
3.1.2	Metoda izolace RNA pomocí jemné lýze buněk	117
3.1.3	Metoda izolace RNA hrubou lýzí buněk	118
3.1.4	Paralelní izolace RNA a DNA	120
3.1.5	Izolace RNA pomocí komerčních souprav	120
3.1.6	Izolace RNA pomocí SDS	121
3.1.7	Metody purifikace mRNA	121
3.2	Zásady pro uchovávání RNA vzorků	122
3.3	Stanovení kvality a kvantity izolované RNA	123
3.3.1	Měření koncentrace RNA pomocí UV spektroskopie	124
3.3.2	Stanovení čistoty RNA	125
3.3.3	Další metody měření koncentrace a čistoty vzorku	126
3.3.4	Stanovení integrity izolované RNA	126
3.3.5	Problematika ribonukleáz	127
3.4	Elektroforéza RNA	130
3.4.1	Elektroforéza RNA za denaturačních podmínek	130

3.4.2	Elektroforéza RNA za nedenaturujících podmínek . . .	132
3.4.3	Vizualizace RNA v gelu	133
3.5	Metoda přenosu RNA – tzv. Northern blot	136
3.6	Hybridizace RNA	140
3.6.1	Vhodný výběr a značení próby	141
3.6.2	Vlastní hybridizace molekul nukleových kyselin	143
3.7	Metody amplifikace RNA	149
3.7.1	RT-PCR	149
3.7.2	Speciální metody amplifikace RNA, tzv. RACE	156
3.7.3	Další metody amplifikace RNA	159
3.8	Metoda syntézy cDNA a přípravy cDNA knihoven	160
3.8.1	Použití cDNA	165
3.9	Morfolinové oligonukleotidy	165
4	Čipová analýza („microarrays“)	169
4.1	Historie	169
4.2	DNA čip	170
4.2.1	Tištěné čipy („spotted arrays“)	171
4.2.2	<i>In situ</i> syntetizované čipy	173
4.2.3	Kuličkový čip	176
4.3	Mikročipy v laboratoři	178
4.3.1	Příprava vzorku	178
4.3.2	Značení a amplifikace vzorku	181
4.3.3	Hybridizace na DNA čip	184
4.3.4	Promývání DNA čipu	184
4.3.5	Získání obrazu čipu (skenování)	184
4.4	Aplikace DNA čipů	186
4.4.1	Genová exprese	187
4.4.2	Chromatinová imunoprecipitace	187
4.4.3	Methylační čipy – epigenetika	187
4.4.4	Genotypovací čipy	187
4.4.5	Tilling čipy	188
4.4.6	Exonové čipy	188
5	Sekvenace DNA	189
5.1	Metody první generace (elektroforetické)	193
5.1.1	Sanger	193
5.1.2	Maxam-Gilbert	195
5.2	Metody druhé generace (masivní paralelní sekvenování)	195
5.2.1	Pyrosekvenace (Roche/454)	198
5.2.2	Reversibilní terminátorová sekvenace	202

5.2.3	Sekvenace ligací (SOLiD)	203
5.3	Aplikace sekvenačních metod	206
5.3.1	<i>De novo</i> sekvenace	206
5.3.2	Resekvenace a cílená sekvenace	207
5.3.3	Transkriptomika a RNA-Seq	208
5.3.4	ChIP-Seq a studium interakcí DNA a proteinů	209
5.3.5	Methyl-Seq a epigenetické regulace	209
5.3.6	Metagenomika	210
6	Databáze biomolekulárních struktur	211
6.1	Protein Data Bank, PDB	213
6.1.1	Depozice dat, jejich zpracování a validace	213
6.1.2	Validace struktur biomolekul	215
6.1.3	Obsah PDB	216
6.1.4	Hledání v PDB	218
6.1.5	Vytváření zpráv o výsledcích hledání	220
6.2	Nucleic Acid Database, NDB	220
6.2.1	Funkce NDB	221
6.2.2	Atlasy struktur	221
7	Zpracování genetických dat	223
7.1	Molekulární data a medicína	223
7.2	Předpoklady úspěšnosti experimentu	228
7.3	RT-qPCR data	230
7.3.1	Amplifikační křivka	230
7.3.2	Prahový cyklus	231
7.3.3	Kontrolní body	232
7.3.4	Sumarizace prahových cyklů technických replikátů	234
7.3.5	Kvantifikace transkripčních intenzit	234
7.3.6	Normalizace	235
7.3.7	Schéma pro typickou analýzu	237
7.4	Technologie DNA mikročipů	237
7.4.1	Předzpracování čipových genetických dat	239
7.4.2	Design experimentu a využití randomizace	241
7.4.3	Typy výstupů na DNA mikročipech	241
7.4.4	Zpracování obrazové informace	242
7.4.5	Stochastické modely pro čipová data	246
7.4.6	Rovnováha mezi vychýlením a rozptylem	249
7.4.7	Senzitivita a specificita sond	249
7.4.8	Metody odstraňování šumu na pozadí	250
7.4.9	Kontrola kvality dat	255

7.4.10	Metody normalizace dat	259
7.4.11	Stabilizace rozptylu	265
7.4.12	Sumarizace intenzitních dat	266
7.4.13	Pravděpodobnost detekce	268
7.5	Vysoce výkonné sekvenování	268
7.5.1	Design experimentu	269
7.5.2	Zpracování obrazové informace	270
7.5.3	Kontrolní body	270
7.5.4	Mapování čtení na referenční transkriptom/genom	271
7.5.5	Četnosti čtení	272
7.5.6	Chybový model pro četnosti čtení	274
7.5.7	Diferenciální exprese	275
7.6	Statistické zpracování dat	278
7.6.1	Exploratorní analýza dat	278
7.6.2	Lineární modely pro čipová data genové exprese	280
7.6.3	Problém mnohonásobnosti testů	283
7.6.4	Klasifikační metody	285
7.6.5	Regresní metody	291

A Purifikace DNA a izolace RNA 295

A.1	PureLink Kity	296
A.2	ChargeSwitch Genomic DNA kity	297
A.3	High Pure kity	300
A.4	Genopure Plasmid kity	301
A.5	DNA Isolation kity	302
A.6	NucleoSpin kity	303
A.7	NucleoBond kity	306
A.8	NucleoMag kity	307
A.9	QIAamp kity	309
A.10	MagAttract kity	312
A.11	Obecný popis RNA	313
A.12	Stabilita a zásady manipulace s RNA	313
A.13	Stabilizace RNA v biologických vzorcích	315
A.13.1	Princip izolace: Technologie	316
A.13.2	Technologie izolace RNA	317
A.13.3	Komerční izolační soupravy	318

Literatura 321